

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за серпень 2025 року

Зміст

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності	7
1.1. Визнання права власності на транспортний засіб є належним способом захисту порушеного права, якщо така вимога спрямована на захист цивільного права та забезпечує його реальне поновлення. При цьому, якщо примусове відчуження майна відбулося не в порядку виконання виконавчого документа і не внаслідок дій державного виконавця у межах виконавчого провадження, пред'явлення окремої вимоги про зняття арешту з транспортного засобу не є обов'язковим.....	7
2. Спори, що виникають із питань захисту прав інтелектуальної власності.....	8
2.1. У справах про захист авторських прав діє презумпція авторства, відповідно до якої авторство особи не потребує доведення самим автором, а обов'язок її спростування покладається на відповідача. Якщо позивач заявляє про своє авторство на аудіовізуальний твір і надає докази його створення, а відповідач заперечує авторство позивача без надання доказів належності авторських прав іншій особі, презумпція авторства залишається незаперечною. Відсутність зазначення авторства безпосередньо у творі не спростовує цієї презумпції	8
3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів	9
3.1. Для визнання правочину недійсним з підстав зловмисної домовленості представника з іншою стороною необхідно довести наявність умислу в діях представника та причинний зв'язок між такою домовленістю і несприятливими наслідками для особи, яку представляють, саме на момент укладення договору. Подальше невиконання умов договору чи родинні зв'язки між представником та іншою стороною не є самі по собі підставами для визнання правочину недійсним.....	9
3.2. Правочин не може бути кваліфікований одночасно як фіктивний і такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності та недопустимості зловживання правом. Для визнання правочину фраздаторним достатньо наявності у кредитора суб'єктивного цивільного права (права вимоги), при цьому не вимагається наявності судового рішення про стягнення боргу чи розпочатого судового процесу, якщо правочин вчинений на шкоду кредитору з метою ухилення від сплати боргу або зменшення обсягу майна боржника	11

3.3. Якщо в договорі довічного утримання (догляду) сторони погодили лише грошовий еквівалент утримання та обов'язок сплати комунальних послуг, без конкретних обов'язків з догляду (опікування), то ненадання набувачем догляду не може бути підставою для розірвання договору як істотне порушення його умов.....	13
3.4. Електронні торги з реалізації майна можуть бути визнані недійсними, якщо на момент їх проведення майно не належало боржнику у виконавчому провадженні. При цьому вимоги про визнання недійсними акта про проведені електронні торги та свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів є неналежними способами захисту, оскільки ці документи лише засвідчують факт проведення торгів і не породжують самотійних прав.....	14
4. Спори, що виникають із трудових правовідносин	15
4.1. При триваючих порушеннях трудової дисципліни, які характеризуються безперервністю вчинення протягом певного часу, днем виявлення проступку, з якого обчислюється місячний строк для накладення дисциплінарного стягнення, вважається день складання акта чи довідки за результатами перевірки, якими такі порушення остаточно зафіксовані. Шестимісячний строк для накладення дисциплінарного стягнення при триваючих порушеннях не спливає, доки такі порушення не будуть виявлені	15
4.2. Військова агресія, введення воєнного стану, перебування підприємства під окупацією та обстріли не звільняють роботодавця від обов'язку оплати праці працівників, які були вимушені евакуюватися з метою захисту свого життя і здоров'я, якщо роботодавець не вжив передбачених законодавством заходів щодо призупинення дії трудового договору чи запровадження простою	17
5. Спори, що виникають із житлових правовідносин	18
5.1. Якщо рішенням суду, що набрало законної сили, вже встановлено наявність в осіб права користування житловим приміщенням як членів сім'ї колишнього власника та відсутність підстав для їх виселення, тоді відсутні правові підстави для додаткового визнання такого права	18
6. Спори, що виникають із сімейних правовідносин.....	19

6.1. Якщо на момент ухвалення судового рішення про відібрання дитини від батьків обставини, що становили загрозу для життя, здоров'я чи морального виховання дитини, відпали внаслідок зміни поведінки батьків та їх ставлення до виконання батьківських обов'язків, суд має відмовити в задоволенні позову про відібрання дитини. При цьому попереднє рішення органу опіки та піклування про негайне відібрання дитини не зобов'язує суд ухвалити рішення про відібрання дитини, оскільки суд оцінює наявність підстав для цього саме на час розгляду справи..... 19

7. Спори, що виникають із спадкових правовідносин 21

7.1. Пропуск позовної давності для оскарження договору дарування майна зі складу спадщини є підставою для відмови в позові. Неотримання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину та відсутність законодавчо визначеного строку для оформлення спадкових прав не впливає на виникнення права на позов. Перебіг позовної давності починається з моменту, коли спадкоємець довідався або міг довідатися про порушення свого права..... 21

7.2. Звернення третьої особи із заявою про відшкодування витрат на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця не впливає на право спадкоємця отримати свідоцтво про право на спадщину, оскільки таке відшкодування здійснюється в межах вартості успадкованого майна. Рішення суду про встановлення факту родинних відносин, що набрало законної сили, є обов'язковим для всіх органів, включаючи нотаріуса при вирішенні питання про видачу свідоцтва про право на спадщину..... 22

7.3. Якщо спадкоємець добровільно відмовився від прийняття спадщини шляхом подання нотаріально посвідченої заяви та своєю поведінкою підтвердив цю відмову (участь у судовому процесі щодо визнання права власності за іншим спадкоємцем без заперечень), то подальше оспорювання такої відмови суперечить доктрині *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки). Така особа втрачає право на оспорювання набуття права власності іншим спадкоємцем, оскільки її поведінка не відповідає принципу добросовісності..... 23

8. Спори, що пов'язані з відшкодуванням шкоди..... 25

8.1. Відшкодування майнової та моральної шкоди за втрачене майно, вилучене як речовий доказ у кримінальному провадженні, здійснюється за рахунок Державного бюджету України, а не з рахунку органу досудового розслідування, який порушив правила зберігання такого майна. При цьому держава виступає відповідачем через відповідні органи державної влади, а кошти стягуються безпосередньо з Державного бюджету України 25

9. Застосування норм процесуального права..... 26

9.1. Грошові кошти є різновидом майна відповідно до глави 13 ЦК України, тому одночасне накладення арешту на рухоме, нерухоме майно та грошові кошти в межах суми позову не є подвійним забезпеченням позову. Такий захід забезпечення позову є обґрунтованим за наявності реальної загрози невиконання або утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову 26

9.2. Скасування судом апеляційної інстанції рішення суду першої інстанції та відмова в задоволенні позову з підстав, які не були предметом апеляційного оскарження, є порушенням норм процесуального права, оскільки суд апеляційної інстанції переглядає справу та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції виключно в межах доводів та вимог апеляційної скарги 27

9.3. Спір, що виникає у зв'язку з ненаданням відповіді на адвокатський запит, поданий адвокатом у межах надання професійної правничої допомоги юридичній особі в господарській справі, підлягає вирішенню за правилами господарського судочинства, оскільки отримання запитуваної інформації є складовою належного виконання адвокатом своїх договірних зобов'язань та реалізації прав клієнта у господарській справі..... 28

9.4. Укладення договору купівлі-продажу спірного майна не є підставою для залучення нового власника до участі у справі як правонаступника відповідача за ст. 55 ЦПК України. Залучення на стадії апеляційного розгляду особи, яка стала власником спірного майна під час розгляду справи в суді першої інстанції, є недопустимим, оскільки позбавляє її можливості повноцінно реалізувати свої процесуальні права, що можливо лише в суді першої інстанції..... 29

- 9.5. Якщо стороною у справі є боржник, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, суд за заявою учасника справи або з власної ініціативи невідкладно передає матеріали справи до господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, без закриття провадження у справі.....31
- 9.6. Апеляційний суд не має повноважень закривати апеляційне провадження з підстави неможливості відновлення втраченого судового провадження.....31
- 9.7. При розгляді справи про зміну способу стягнення аліментів, якщо стягувач (дитина) постійно проживає в іншій державі, суд повинен першочергово встановити наявність міжнародної юрисдикції відповідно до положень міжнародних договорів, зокрема Конвенції про міжнародне стягнення аліментів. Якщо рішення про стягнення аліментів вже прийнято в державі постійного проживання стягувача, провадження щодо зміни такого рішення не може бути порушено в іншій державі, доки стягувач продовжує проживати в державі первинного рішення, за винятком випадків, прямо передбачених Конвенцією .32
- 10. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС..... 34**
- 10.1. При розрахунку заборгованості зі сплати аліментів державний виконавець має враховувати лише ті платежі, призначення яких дозволяє ідентифікувати грошові кошти як аліменти. Факт здійснення боржником грошових переказів на користь стягувача без конкретизації їх призначення як аліментів не може автоматично вважатися сплатою аліментних зобов'язань, навіть за відсутності інших боргових зобов'язань між сторонами..... 34

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності

1.1. Визнання права власності на транспортний засіб є належним способом захисту порушеного права, якщо така вимога спрямована на захист цивільного права та забезпечує його реальне поновлення. При цьому, якщо примусове відчуження майна відбулося не в порядку виконання виконавчого документа і не внаслідок дій державного виконавця у межах виконавчого провадження, пред'явлення окремої вимоги про зняття арешту з транспортного засобу не є обов'язковим

26 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якого діє його представник – адвокат Кошарський О. В. у справі за позовом ОСОБА_1 до ВЧ НОМЕР_1, Одеської районної військової адміністрації Одеської області, АТ КБ «ПриватБанк», ТОВ «МАКС ЮРОП», ДП «Сетам», Солом'янського ВДВС у м. Києві Центрального МУ МЮ (м. Київ) про визнання незаконним, скасування наказу військової частини та акту про примусове відчуження або вилучення майна, визнання права власності на транспортний засіб та витребування майна з чужого незаконного володіння.

На обґрунтування заявлених вимог позивач вказував, що у 2017 році набув право власності на вантажний автомобіль за договором купівлі-продажу з ФОП ОСОБА_3, який діяв як комісіонер ТОВ «БІАГРІС». Фактично отримав зазначений транспортний засіб та передав його за договором позики ТОВ «ТАНДЕМ ТРАНС СЕРВІС» в тимчасове безоплатне користування, однак не оформив державну реєстрацію. У 2021 році в межах виконавчого провадження, де боржником є ТОВ «БІАГРІС», щодо стягнення з останнього на користь банку боргу, на автомобіль накладено арешт. Попри звернення позивача до виконавчої служби, арешт зі спірного автомобіля знято не було. Надалі майно боржника ТОВ «БІАГРІС» у межах виконавчого провадження було передано до ДП «СЕТАМ» для проведення примусової реалізації. У 2022 році автомобіль примусово відчужено за наказом військової частини, що засвідчено актом про примусове відчуження або вилучення майна.

Суд першої інстанції провадження у справі в частині позовних вимог про визнання незаконним, скасування наказу військової частини та акта про примусове відчуження або вилучення майна закрив; в частині позовних вимог про визнання права власності на транспортний засіб задовольнив; в частині позовних вимог про витребування майна з чужого незаконного володіння у задоволенні відмовив.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції в частині задоволених вимог скасував, ухвалив в цій частині нове судове рішення, яким у задоволенні позову про визнання права власності на транспортний засіб відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що вимога про визнання права власності особи, яка не є ані стороною, ані учасником виконавчого провадження, однак має речове право на таке майно, не приведе до належного захисту її прав, оскільки визнання судом права власності не буде

підставою для зняття арешту з майна враховуючи вичерпний перелік таких підстав, тому позивач обрав неефективний спосіб захисту.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу в частині позовних вимог про визнання права власності на транспортний засіб передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, вказуючи на те, що обраний позивачем спосіб захисту його права в цій справі є ефективним, оскільки заявлена позивачем вимога про визнання права власності на спірний транспортний засіб спрямована на захист цивільного права, відповідає змісту порушеного права та забезпечить реальне поновлення/захист його порушеного права.

Пред'явлення окремої вимоги про зняття арешту зі спірного транспортного засобу у цьому випадку не є обов'язковим, оскільки примусове відчуження майна відбулося не в порядку виконання виконавчого документа та не внаслідок дій державного виконавця у межах виконавчого провадження.

Апеляційний суд не надав оцінку обґрунтованості позовних вимог щодо наявності у нього речового права на спірний транспортний засіб.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 серпня 2025 року у справі № 760/14091/22 (провадження № 61-15502св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129778586>.

2. Спори, що виникають із питань захисту прав інтелектуальної власності

2.1. У справах про захист авторських прав діє презумпція авторства, відповідно до якої авторство особи не потребує доведення самим автором, а обов'язок її спростування покладається на відповідача. Якщо позивач заявляє про своє авторство на аудіовізуальний твір і надає докази його створення, а відповідач заперечує авторство позивача без надання доказів належності авторських прав іншій особі, презумпція авторства залишається незаперечною. Відсутність зазначення авторства безпосередньо у творі не спростовує цієї презумпції

20 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до ТзОВ «Телерадіокомпанія «Студія 1+1», ТзОВ «1+1 Інтернет», ТзОВ «Видавництво «ЧАС» про захист порушених авторських прав і виплату компенсації.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі вказували, що у 2015 році їх спільною творчою працею створено тизер – рекламний ролик документального фільму «ІНФОРМАЦІЯ_12», розміщений у мережі «YouTube», який є самостійним об'єктом авторського права. Відповідачі без їх згоди використали кадри з цього тизера в анонсі та у фільмі «ІНФОРМАЦІЯ_8», здійснили їх публічне сповіщення

в ефірі телеканалу «1+1» та оприлюднення в мережі «Інтернет». Факт використання підтверджується звітом про фіксацію вебсторінок. Позивачі вважали ці дії неправомірними та такими, що порушують їхні авторські права, оскільки вони дозволу не надавали і як автори зазначені не були.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення недоведеністю заявлених вимог.

Верховний Суд не погодився з висновками суду апеляційної інстанції, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, вказуючи на передчасність висновків апеляційного суду про наявність підстав для залишення рішення суду першої інстанції без змін.

Первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір (ст. ст. 11, 13 ЗУ «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 року № 3792-XII (далі – Закон № 3792-XII)).

Тизер є самостійним об'єктом авторського права, що охороняється ст. 9 та ст. 17 Закону № 3792-XII.

Факт використання кадрів з тизеру відповідачі визнали. Проте заперечували співавторство позивачів на тизер, однак жодних доказів на підтвердження того, що автором тизеру є ТОВ «Видавництво «Час» чи будь-яка інша особа, яка надала товариству право на використання кадрів з тизеру в своєму фільмі, відповідачі не надали й на такі обставини не посилались. Тобто факт співавторства позивачів на тизер не спростували.

Погоджуючись з висновком суду першої інстанції про відмову в задоволенні позову, суд апеляційної інстанції не врахував дію презумпції авторства в авторському праві, надані позивачами докази в їхній сукупності, з урахуванням установленого факту створення ними фільму, до якого створений тизер, а також відсутності в матеріалах справи будь-яких доказів, які б вказували на те, що авторами тизеру є інші особи, не дослідив.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 серпня 2025 року у справі № 758/3205/21 (провадження № 61-10679св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129719534>.

3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

3.1. Для визнання правочину недійсним з підстав зловмисної домовленості представника з іншою стороною необхідно довести наявність умислу в діях представника та причинний зв'язок між такою домовленістю і несприятливими наслідками для особи, яку представляють, саме на момент укладення договору.

Подальше невиконання умов договору чи родинні зв'язки між представником та іншою стороною не є самі по собі підставами для визнання правочину недійсним

05 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа – приватний нотаріус Корсунь-Шевченківського нотаріального округу Митрофанова Л. П., про визнання договору міни недійсним.

На обґрунтування позовних вимог позивач посилався на те, що був власником земельної ділянки, площею 1,6305 га, яку у 2017 році передав в оренду СТОВ «Аграрник», співвласниками якого є відповідачі, яким у 2013 році він видав відповідну довіреність, а у 2020 році дізнався, що за даними реєстру його власністю є інша ділянка, площею 0,002 га, отримана на підставі договору міни від грудня 2018 року. Позивач вважав цей договір фіктивним, укладеним заднім числом, із прихованням договору купівлі-продажу, без грошової доплати та з істотною різницею у вартості ділянок. З огляду на недобросовісність повірених та законодавчу заборону відчуження паїв просив визнати договір міни недійсним.

Суд першої інстанції позов задовольнив, вказавши, що відповідачі, будучи у змові, уклали договір міни всупереч інтересам позивача, що свідчить про зловмисну домовленість.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судове рішення, яким відмовив у задоволенні позову, вважаючи, що волевиявлення позивача на укладення спірного договору міни земельних ділянок було дійсним. Позивач не надав доказів на підтвердження того, що посвідчена нотаріусом довіреність отримана в незаконний спосіб.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, зазначивши, що, ухвалюючи рішення, апеляційний суд врахував, що довіреність була чинною на момент укладення оспорюваного договору, містила перелік необхідних для укладення цього договору повноважень, а будь-яких доказів на підтвердження вказаних ним доводів на момент укладення оспорюваного договору позивач не надав.

Доказування не може ґрунтуватись на припущеннях, а недійсність договору має існувати в момент його укладення, а не в результаті невиконання чи неналежного виконання зобов'язань, що виникли на підставі укладеного договору.

Невиконання чи неналежне виконання зобов'язань, що виникли на підставі оспорюваного договору, у тому числі обов'язків представника перед довірителем за наслідком виконання його доручення, зокрема щодо негайної передачі довірителю всього одержаного у зв'язку з виконанням доручення, не є підставою для визнання недійсним відповідного договору. Проте це може бути підставою для стягнення відповідних коштів з представника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 серпня 2025 року у справі № 694/1099/22 (провадження № 61-15567св23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129373513>.

3.2. Правочин не може бути кваліфікований одночасно як фіктивний і такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності та недопустимості зловживання правом. Для визнання правочину фrawdаторним достатньо наявності у кредитора суб'єктивного цивільного права (права вимоги), при цьому не вимагається наявності судового рішення про стягнення боргу чи розпочатого судового процесу, якщо правочин вчинений на шкоду кредитору з метою ухилення від сплати боргу або зменшення обсягу майна боржника

05 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, треті особи: приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Разумова О. І., ТзОВ «Оболонська Мрія», про визнання недійсними договорів дарування.

На обґрунтування позовних вимог позивач вказувала на те, що між нею і ОСОБА_2 було укладено попередній договір купівлі-продажу нежитлових приміщень, за яким вона сплатила передбачені його умовами кошти. Основний договір укладений не був, оскільки на момент дії попереднього договору на майно вже існували обтяження через раніше укладені між ОСОБА_2 та його матір'ю ОСОБА_3 попередні договори купівлі-продажу спірних нежитлових приміщень. Після зняття обтяжень у травні 2019 року відповідач у цей же день подарував ці приміщення своїй матері. Позивач вважає ці договори дарування фіктивними та фrawdаторними, укладеними для уникнення виконання зобов'язань за попереднім договором. Рішенням суду, яке набрало законної сили, попередній договір, укладений з позивачем, визнано недійсним, з відповідача стягнені сплачені нею кошти за договором, збитки та моральну шкоду.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що на час розгляду справи спірні нежитлові приміщення належать на праві власності ТОВ «Оболонська Мрія», яке об'єднало їх в одну групу нежитлових приміщень, про що позивачу було відомо щонайменше з 06 листопада 2019 року. Позов не містить обґрунтувань, як саме недійсність договорів дарування може відновити порушене право позивача в таких обставинах. Крім цього, зобов'язання у відповідача перед позивачем щодо стягнення за рішенням суду коштів виникли не раніше вересня 2020 року, а дарування відбулося у травні 2019 року, тобто підстав вважати ці договори дарування фrawdаторними немає, враховуючи ще й наявність у боржника іншого нерухомого майна.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції, зазначивши, що договори дарування укладені до настання зобов'язання боржника, не мали на меті уникнення стягнення та не містять ознак зловживання правом.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, вказуючи на передчасність таких висновків.

Одночасна кваліфікація оспорюваного фраздаторного правочину в позаконкурсному оспорюванні як фіктивного (ст. 234 ЦК України) і такого, що вчинений всупереч принципу добросовісності та недопустимості зловживання правом не допускається.

Для застосування конструкції фраздаторного правочину важливо, щоб кредитуру належало суб'єктивне цивільне право (зокрема, право вимоги). Цей суд неодноразово аналізував конструкцію фраздаторного правочину, тобто правочину, який вчиняється на шкоду кредитуру для уникнення чи унеможливлення, зокрема, сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили, чи виконавчого напису. Тому необов'язково для застосування вказаної конструкції, щоб існувало судове рішення про стягнення боргу чи був розпочатий судовий процес про стягнення боргу. Необхідно довести, що той чи інший правочин вчинявся на шкоду кредитуру для уникнення чи унеможливлення, зокрема, сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) чи зменшення обсягу майна боржника.

Позов про оспорення правочину є споконвічно приватною конструкцією і покликаний не допускати або присікати порушення цивільних прав та інтересів або ж їх відновлювати. Цей спосіб захисту орієнтований на його використання для знищення такого юридичного факту, як договір (правочин). На рівні приватноправових норм не міститься обов'язку поєднувати позов про оспорювання правочину фраздаторного правочину із іншою позовною вимогою. Боржник за допомогою пов'язаних чи афілійованих осіб для того й вчиняє фраздаторні правочини, щоб унеможливити чи ускладнити звернення стягнення на майно або зменшити його обсяг. Тому об'єднання спірних нежитлових приміщень не є перешкодою для застосування конструкції фраздаторного правочину, а для повернення майна боржнику оспорювання наступних правочинів (реєстраційних дій) щодо цього майна не вимагається.

У цій справі очевидно, що позивачу на момент вчинення оспорюваних правочинів належало суб'єктивне право на повернення коштів, отриманих боржником.

Апеляційний суд обставини, які дозволяли б кваліфікувати оспорюваний договір як фраздаторний, не проаналізував, не перевірів, чи існують підстави для кваліфікації оспорюваного правочину як вчиненого всупереч принципу добросовісності та недопустимості зловживання правом, зокрема, щодо використання учасниками цивільного обороту приватного інструментарію всупереч його призначенню, принципу доброї совісті та для зменшення обсягу майна боржника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 серпня 2025 року у справі № 756/19178/21 (провадження № 61-7109св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129373462>.

3.3. Якщо в договорі довічного утримання (догляду) сторони погодили лише грошовий еквівалент утримання та обов'язок сплати комунальних послуг, без конкретних обов'язків з догляду (опікування), то ненадання набувачем догляду не може бути підставою для розірвання договору як істотне порушення його умов

26 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_2 адвоката Асташкіна А. В. у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання договору довічного утримання; за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про розірвання договору довічного утримання та залишення у власності частини майна, яке є об'єктом договору довічного утримання.

На обґрунтування заявлених вимог позивач указував на те, що він є особою з інвалідністю II групи, за укладеним у 2009 році договором довічного утримання він передав квартиру відповідачу в обмін на догляд і утримання. Однак відповідач не забезпечує належний догляд, не супроводжує до лікарень, не купує медикаментів, допустила заборгованість за комунальні послуги та створила антисанітарні умови проживання, що погіршило стан здоров'я позивача.

Позивач за зустрічним позовом просила розірвати договір довічного утримання 2009 року та визнати за нею право власності на 4/5 квартири, обґрунтовуючи це належним виконанням умов договору протягом 14 років (грошове утримання, оплата платежів, забезпечення проживання позивача) та неможливістю подальшого виконання через перебування за кордоном та доглядом за хворою матір'ю.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив, у задоволенні зустрічного позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що відповідач неналежно виконувала умови договору щодо надання щомісячного грошового утримання позивачу, а також щодо догляду за позивачем.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

За договором довічного утримання (ст. 744 ЦК України) набувач зобов'язаний забезпечувати відчужувача матеріальним утриманням та/або доглядом. Сторони вправі самотійно визначати обсяг цих обов'язків, реалізуючи принцип свободи договору (ст. ст. 6, 627 ЦК України).

Умовами укладеного між сторонами договору довічного утримання сторони погодили грошовий еквівалент утримання та обов'язок набувача оплачувати комунальні послуги. Конкретних обов'язків із догляду (опікування) договором не

передбачено, тому висновки судів про розірвання договору через ненадання догляду позивачу суперечать умовам договору та презумпції правомірності правочину.

Суди не з'ясували наявності заборгованості за комунальними платежами, не надали оцінки доводам про переплату та не встановили періоди невиконання умов договору.

Апеляційний суд не усунув цих недоліків, тобто не встановив дійсного виконання чи невиконання умов договору довічного утримання набувачем.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 серпня 2025 року у справі № 464/5967/23 (провадження № 61-2613св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129892708>.

3.4. Електронні торги з реалізації майна можуть бути визнані недійсними, якщо на момент їх проведення майно не належало боржнику у виконавчому провадженні. При цьому вимоги про визнання недійсними акта про проведені електронні торги та свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів є неналежними способами захисту, оскільки ці документи лише засвідчують факт проведення торгів і не породжують самотійних прав

26 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ДП «Сетам», приватного виконавця виконавчого округу м. Києва Боднара Д. В., ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання недійсними електронних торгів, скасування рішення про державну реєстрацію, визнання права власності в порядку спадкування.

На обґрунтування заявлених вимог позивач послалася на те, що у 1992 році спірну квартиру придбав ОСОБА_5, після смерті якого квартиру успадкувала його дружина, яка у 1998 році подарувала її своїй дочці, яка померла. Позивач є рідною сестрою спадкодавиці, спадкоємицею другої черги та єдиною особою, яка подала заяву про прийняття спадщини. При оформленні спадкових прав виявилось, що замість реєстрації права власності на спірну квартиру за сестрою, це право зареєстровано за ОСОБА_3 на підставі підробленого договору дарування нібито від ОСОБА_5, який на той момент уже помер. Договір дарування від імені ОСОБА_5 у 2017 році рішенням суду визнано недійсним, квартиру витребувано з володіння ОСОБА_3, однак позивач не може зареєструвати своє право через накладені арешти.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив частково, визнав недійсними: електронні торги, акт про проведені електронні торги, свідоцтво про придбання майна з прилюдних торгів. Скасував рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень та визнав за позивачем право власності на спірну квартиру в порядку спадкування.

Рішення судів мотивовано тим, що спірна квартира не належала боржнику, а тому він не мав права розпоряджатися нею; проведення електронних торгів

відбулося з порушенням закону та прав позивача, яка є єдиною спадкоємицею законного власника. Визнання недійсними торгів і пов'язаних з ними документів, а також визнання права власності за позивачем у порядку спадкування є справедливим і таким, що забезпечує ефективний захист порушених прав позивача.

Верховний Суд погодився з висновками судів щодо наявності правових підстав для визнання електронних торгів недійсними та скасування рішення про державну реєстрацію прав і їх обтяжень, зазначивши, що електронні торги з реалізації майна можуть бути визнані недійсними, якщо на момент їх проведення майно не належало боржнику у виконавчому провадженні.

Водночас Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій про необхідність задоволення похідних вимог про визнання недійсними акта про проведені електронні торги, свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів і визнання права власності в порядку спадкування. Судові рішення в цій частині скасував, ухвалив в цій частині нове рішення про відмову в задоволенні вимог, наголосивши на тому, що вимоги про визнання недійсними акта про проведення електронних торгів та свідоцтва про придбання майна є неналежними і неефективними способами захисту, тому такі вимоги не підлягають задоволенню.

Вимога про визнання права власності в порядку спадкування також не підлягає задоволенню, оскільки позивач не позбавлена можливості оформити спадкові права на підставі судового рішення про витребування майна, яке не виключає подальшого оформлення спадщини після скасування арештів та скасування реєстрації права власності у інших судових спорах.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 серпня 2025 року у справі № 761/14995/22 (провадження № 61-12695св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129778600>.

4. Спори, що виникають із трудових правовідносин

4.1. При триваючих порушеннях трудової дисципліни, які характеризуються безперервністю вчинення протягом певного часу, днем виявлення проступку, з якого обчислюється місячний строк для накладення дисциплінарного стягнення, вважається день складання акта чи довідки за результатами перевірки, якими такі порушення остаточно зафіксовані. Шестимісячний строк для накладення дисциплінарного стягнення при триваючих порушеннях не спливає, доки такі порушення не будуть виявлені

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Маловисківської міської ради Новоукраїнського району Кіровоградської області у справі за позовом ОСОБА_1 до Маловисківської міської ради Новоукраїнського району Кіровоградської області про визнання

розпорядження міського голови протиправним та його скасування, стягнення недонарахованої надбавки.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що працює на посаді головного лікаря на підставі контракту з районною радою. За розпорядженням міського голови, у період з 06 вересня до 21 жовтня 2021 року, проведено перевірку фінансово-господарської діяльності лікарні, результати якої зафіксовані у довідці від 28 грудня 2021 року. 27 січня 2022 року міський голова видав розпорядження про накладення на головного лікаря дисциплінарного стягнення (догани) за неналежне виконання обов'язків і тимчасово призупинив виплату надбавки та преміювання.

Позивач вважав дисциплінарне стягнення незаконним через порушення строків та порядку проведення перевірки і накладення стягнення, відсутність конкретного опису проступку та його тяжкості, нормативного обґрунтування, а також ігнорування його пояснень щодо висновків перевірки.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив, зазначивши, що відповідач притягнув позивача до дисциплінарної відповідальності після спливу одного місяця з дня виявлення проступку та шести місяців з дня вчинення окремих порушень, чим порушив вимоги ст. 148 КЗпП України.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, судові рішення скасував та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову зазначивши, що дисциплінарне стягнення застосовано до позивача в межах строків для накладення дисциплінарного стягнення, оскільки днем виявлення проступку є день, коли відповідачу як роботодавцю стало відомо про цей проступок та про особу, яка його вчинила, і таким днем є день складення довідки про результати перевірки – 28 грудня 2021 року. Тобто накладення дисциплінарного стягнення відбулось в місячний строк з дня виявлення відповідачем проступку.

Крім того, Верховний Суд зазначив, що більша частина вчинених позивачем порушень трудових обов'язків є триваючими порушеннями, які остаточно зафіксовані в довідці від 28 грудня 2021 року, а щодо таких порушень, як непроведення інвентаризації кредиторської заборгованості станом на 01 жовтня 2021 року, неподання на затвердження органу управління штатних розписів підприємства від 01 серпня, 01 вересня 2021 року, шестимісячний строк для накладення дисциплінарного стягнення станом на 27 січня 2022 року не сплив, а тому немає підстав для висновку, що відповідач порушив передбачений ч. 2 ст. 148 КЗпП України строк для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 392/404/22 (провадження № 61-14430св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129582425>.

4.2. Військова агресія, введення воєнного стану, перебування підприємства під окупацією та обстріли не звільняють роботодавця від обов'язку оплати праці працівників, які були вимушені евакуюватися з метою захисту свого життя і здоров'я, якщо роботодавець не вжив передбачених законодавством заходів щодо призупинення дії трудового договору чи запровадження простою

20 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Комунального підприємства «Токмацька багатoproфільна лікарня інтенсивного лікування» Токмацької міської ради Пологівського району Запорізької області (далі – КП «Токмацька БЛІЛ» ТМР) у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_10, ОСОБА_11, ОСОБА_12, ОСОБА_13, ОСОБА_14, ОСОБА_15 до КП «Токмацька БЛІЛ» ТМР про встановлення факту, що має юридичне значення, та стягнення середнього заробітку.

Позивачі на обґрунтування заявлених вимог посилалися на те, що вони перебувають у трудових відносинах з КП «Токмацька БЛІЛ» ТМР. Із 26 лютого 2022 року територія Токмацької міської територіальної громади Запорізької області, де розташоване місце роботи, є тимчасово окупованою збройними формуваннями держави-агресора. У зв'язку з окупацією та небезпекою для життя і здоров'я позивачі були змушені покинути місце проживання, переїхати на підконтрольну Україні територію та отримати статус внутрішньо переміщених осіб, що унеможливило виконання ними трудових обов'язків. Водночас відповідач не видав наказу про оголошення простою, не запропонував альтернативної роботи та припинив нарахування і виплату заробітної плати.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив частково, мотивуючи своє рішення тим, що позивачі були об'єктивно позбавлені можливості виконувати трудові обов'язки через окупацію території, де розташоване підприємство, та активні бойові дії. Виїзд з небезпечної зони не є підставою для позбавлення їх заробітної плати. Відповідач не припинив діяльність юридичної особи, не запровадив простої, не призупинив трудові договори та не визначив особливого порядку роботи на період воєнного стану, тому зобов'язаний був виплачувати заробітну плату.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Заробітна плата має пріоритетний характер і підлягає обов'язковій виплаті незалежно від настання воєнного стану чи окупації території. Воєнні дії та непереборна сила можуть бути підставою лише для відстрочення строків виплати, але не звільняють роботодавця від обов'язку оплатити працю.

Якщо трудовий договір не розірвано і не призупинено, працівник залишається у трудових відносинах. Відсутність можливості виконувати роботу з незалежних від працівника причин (окупація, загроза життю) не може позбавляти його права на оплату праці.

Верховний Суд виснував, що у подібних ситуаціях працівникам належить виплата середнього заробітку, навіть якщо фактично робота не виконувалась, оскільки обов'язок щодо організації трудових відносин і прийняття рішень покладений на роботодавця.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 серпня 2025 року у справі № 337/4651/23 (провадження № 61-11129св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129778511>.

5. Спори, що виникають із житлових правовідносин

5.1. Якщо рішенням суду, що набрало законної сили, вже встановлено наявність в осіб права користування житловим приміщенням як членів сім'ї колишнього власника та відсутність підстав для їх виселення, тоді відсутні правові підстави для додаткового визнання такого права

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3, ОСОБА_4 у справі за позовом ОСОБА_1, яка діє в своїх інтересах та в інтересах малолітнього ОСОБА_2, до ОСОБА_3, ОСОБА_4, Департаменту реєстраційних послуг Запорізької міської ради про визнання права користування житловим приміщенням, визнання протиправним та скасування зняття з реєстрації місця проживання.

На обґрунтування вимог позивач зазначала, що перебуває у шлюбі з ОСОБА_5, у якому народився син. У 2008 році її чоловік придбав квартиру частково за кредитні кошти, а в забезпечення зобов'язань передав її в іпотеку. У 2016 році заборгованість за кредитом була стягнена рішенням суду, а у 2020 році квартира продана на електронних торгах та придбана ОСОБА_3. Рішенням суду від 06.09.2022, що набрало законної сили, встановлено, що позивач та її син не втратили право користування квартирою та не можуть бути виселені без надання іншого житла. Незважаючи на це, 06.02.2023 ОСОБА_3 подав заяву про зняття їх з реєстрації місця проживання, а 24.02.2023 звернувся до суду з позовом про їх виселення.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, зазначивши, що попереднє судове рішення не має преюдиційного значення для цієї справи, оскільки позивач повинна довести право користування спірною квартирою; визнання за позивачем та її сином такого права є непропорційним втручанням у власність нового власника, а ст. 109 ЖК України гарантує лише захист при виселенні, але не створює безстрокового права користування чужим житлом.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні вимог про визнання права користування житловим приміщенням, рішення суду в цій частині скасував, ухвалив нове судове рішення, яким визнав за позивачем і її малолітнім сином право користування спірною

квартирою, мотивуючи тим, що вони зберегли право користування квартирою, а створення перешкод у реалізації цього права є неправомірним.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду в частині визнання права позивача та її сина на користування квартирою, постанову в цій частині скасував, рішення суду першої інстанції в цій частині змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції своєї постанови, з огляду на таке.

Статтею 109 ЖК України встановлено загальне правило про неможливість виселення громадян із жилих приміщень, придбаних не за рахунок кредиту (позики) банку чи іншої особи, забезпеченого іпотекою цього приміщення, без одночасного надання іншого постійного жилого приміщення.

Рішенням суду у справі № 334/3279/20, яке набрало законної сили, відмовлено у виселенні позивача та її сина, оскільки вони відповідно до ст. 109 ЖК України не підлягають виселенню без надання іншого жилого приміщення як члени сім'ї колишнього власника квартири, чим встановлено наявність у них права користування спірною квартирою.

Враховуючи, що позивач та її син вселилися до спірної квартири як члени сім'ї власника, вказаним рішенням суду встановлено відсутність передбачених законом підстав для визнання їх такими, що втратили право користування квартирою, та їх виселення, вони не втратили право користування спірним житлом.

Окрім того, в провадженні суду перебуває справа № 334/7642/23 про їх вселення, в межах розгляду якої підлягає вирішенню питання про наявність у позивачів права користування спірною квартирою.

Верховний Суд виснував, що за таких обставин, відсутні підстави для додаткового визнання за позивачами права користування спірною квартирою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 334/2582/23 (провадження № 61-5319св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129582429>.

6. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

6.1. Якщо на момент ухвалення судового рішення про відібрання дитини від батьків обставини, що становили загрозу для життя, здоров'я чи морального виховання дитини, відпали внаслідок зміни поведінки батьків та їх ставлення до виконання батьківських обов'язків, суд має відмовити в задоволенні позову про відібрання дитини. При цьому попереднє рішення органу опіки та піклування про негайне відібрання дитини не зобов'язує суд ухвалити рішення про відібрання дитини, оскільки суд оцінює наявність підстав для цього саме на час розгляду справи

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якої діє адвокат Руднева Я. А., у справі

за позовом Виконавчого комітету Борщагівської сільської ради Бучанського району Київської області (далі – виконавчий комітет) до ОСОБА_1 про позбавлення батьківських прав та стягнення аліментів.

На обґрунтування вимог позивач зазначав, що матір та її малолітня дитина є внутрішньо переміщеними особами. Малолітня дитина взята на облік службою у справах дітей як така, що опинилася у складних життєвих обставинах через неналежні умови проживання (в помешканні не дотримуються санітарно-гігієнічних норм), що встановлено неодноразово актами обстежень. На час відвідування сім'ї службою у справах дітей мати іноді перебувала в стані алкогольного сп'яніння. Зокрема встановлено, що матір ухиляється від виконання обов'язків щодо піклування про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання, підготовки до самостійного життя, спілкування з дитиною в обсязі, необхідному для нормального самоусвідомлення, надання дитині доступу до культурних та інших цінностей.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов частково задовольнив, відібрав дитину у матері, стягнув з матері аліменти на утримання дитини та попередив матір про необхідність змінити ставлення до виховання малолітнього сина.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції, констатувавши, що внаслідок неповного дослідження та оцінки зібраних доказів суди не встановили фактичні обставини, які мають значення для правильного вирішення справи.

Приписи ч. 2 ст. 170 СК України про негайне відібрання дитини від батьків у виняткових випадках, при безпосередній загрозі для життя або здоров'я дитини, покликані саме на захист дитини і відображають відповідні повноваження органу опіки та піклування.

Водночас покладення на орган опіки та піклування у такому разі обов'язку у 7-денний строк після постановлення рішення звернутися до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або про відібрання дитини від матері, батька без позбавлення їх батьківських прав означає наявність судового контролю за вказаним рішенням органу опіки і піклування та не свідчить про те, що суд повинен обов'язково ухвалювати рішення про позбавлення батьківських прав або про відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, якщо дійде висновку про обґрунтованість рішення органу опіки і піклування про негайне відібрання дитини.

Суд перевіряє наявність підстав для позбавлення батьківських прав або відібрання дитини без позбавлення батьківських прав саме на час ухвалення рішення, і якщо суд дійде висновку, що обставини для позбавлення батьківських прав або відібрання дитини на час ухвалення рішення відпали, він відмовляє у задоволенні позову, однак така відмова не свідчить автоматично про незаконність

чи необґрунтованість рішення органу опіки і піклування про негайне відібрання дитини.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 369/8018/23 (провадження № 61-7530св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130097379>.

7. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

7.1. Пропуск позовної давності для оскарження договору дарування майна зі складу спадщини є підставою для відмови в позові. Неотримання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину та відсутність законодавчо визначеного строку для оформлення спадкових прав не впливає на виникнення права на позов. Перебіг позовної давності починається з моменту, коли спадкоємець довідався або міг довідатися про порушення свого права

20 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: Друга київська державна нотаріальна контора, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Щербинська О. М., ЖБК «Проектувальник-б», про визнання правочину недійсним, визнання права власності в порядку спадкування за законом.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначала, що вона є дочкою померлого ОСОБА_4 та його спадкоємцем першої черги разом із матір'ю ОСОБА_3. Після відкриття спадщини після смерті батька частина майна була оформлена, однак квартира, яка перебувала у спільній власності подружжя батька й матері, помилково не включена до спадкової маси. У 2018 році мати подарувала цю квартиру ОСОБА_2. Позивач вважає, що вона як спадкоємець мала право на частку спірної квартири, тому дарування було здійснене без її згоди та з порушенням її спадкових прав.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, визнав недійсним договір дарування квартири та визнав за позивачем право власності на частку квартири в порядку спадкування за законом після смерті батька, мотивуючи своє рішення тим, що спірна квартира була спільною сумісною власністю подружжя. Після смерті батька позивача право на спадкування квартири набули його дружина, мати позивача, та вона як дочка. Мати не мала права відчужувати спадкову частку дочки, тому договір дарування в цій частині є недійсним, а право власності на частку квартири належить позивачу як спадкоємцю.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції,

акцентувавши увагу на тому, що суди не розглянули заяву відповідача про застосування позовної давності.

Факт неотримання позивачем свідоцтва про право на спадщину та невизначення законодавцем строку, протягом якого спадкоємець має оформити свої спадкові права, не може підтверджувати, що у такого спадкоємця не виникло право на позов.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 серпня 2025 року у справі № 752/16706/20 (провадження № 61-5574св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129719532>.

7.2. Звернення третьої особи із заявою про відшкодування витрат на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця не впливає на право спадкоємця отримати свідоцтво про право на спадщину, оскільки таке відшкодування здійснюється в межах вартості успадкованого майна. Рішення суду про встановлення факту родинних відносин, що набрало законної сили, є обов'язковим для всіх органів, включаючи нотаріуса при вирішенні питання про видачу свідоцтва про право на спадщину

26 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Лисичанської міської військової адміністрації Северодонецького району Луганської області, треті особи: АТ «Державний ощадний банк України» в особі Луганського обласного управління АТ «Державний ощадний банк України», приватний нотаріус Лисичанського міського нотаріального округу Жихар Н. П., ОСОБА_2, про визнання спадкоємцем та визнання права власності на майно померлої в порядку спадкування.

На обґрунтування позовних вимог позивач зазначала, що після смерті ОСОБА_3 відкрилася спадщина, до якої входять грошові кошти на рахунках банку. Вона є троюрідною сестрою померлої та спадкоємицею п'ятої черги, що підтверджено рішенням суду. У березні 2019 року позивач подала заяву про прийняття спадщини, однак нотаріус відмовив у видачі свідоцтва через наявність спору з ОСОБА_2 щодо компенсації витрат на догляд і поховання. Позивач вважала, що спадкові права належать їй, спору про право не існує, родинні зв'язки доведено, тому просила позов задовольнити.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що районний суд, розглядаючи заяву ОСОБА_1 про встановлення факту родинних відносин з померлою ОСОБА_3, не врахував вимоги ч. 6 ст. 294 ЦПК України, згідно з якою наявність спору про право виключає можливість розгляду справи в порядку окремого провадження. ОСОБА_4 була залучена як заінтересована особа, однак

звернулася до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини вже після ухвалення рішення суду, без належного дослідження обставин. Крім того, нотаріус встановив, що ОСОБА_1 не надавала належної допомоги спадкодавцю, а також існує спір щодо права на спадщину та компенсації витрат ОСОБА_2.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції констатувавши, що невиконання судового рішення, яке набрало законної сили, або надання йому переоцінки суперечить принципу верховенства права, складовою якого є принцип правової визначеності.

За приписами ч. 5 ст. 82 ЦПК України обставини, встановлені рішенням суду, що набрало законної сили, не підлягають повторному доказуванню в іншій справі. Вони можуть бути спростовані лише особою, яка не брала участі у справі, де ці обставини встановлено. Суд та інші органи не вправі здійснювати переоцінку такого рішення, оскільки воно має преюдиційне значення (ч. 1 ст. 18 ЦПК України).

Вимога про відшкодування витрат на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця (ст. 1232 ЦК України) підлягає задоволенню лише в межах вартості майна, одержаного у спадщину (ч. 1 ст. 1282 ЦК України). Таке відшкодування не впливає на саме право спадкоємця отримати свідоцтво про право на спадщину.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 серпня 2025 року у справі № 188/232/23 (провадження № 61-7234св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129778594>.

7.3. Якщо спадкоємець добровільно відмовився від прийняття спадщини шляхом подання нотаріально посвідченої заяви та своєю поведінкою підтвердив цю відмову (участь у судовому процесі щодо визнання права власності за іншим спадкоємцем без заперечень), то подальше оспорювання такої відмови суперечить доктрині *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки). Така особа втрачає право на оспорювання набуття права власності іншим спадкоємцем, оскільки її поведінка не відповідає принципу добросовісності

26 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2, подану адвокатом Щербанем Д. М., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, Біляївської міської ради про встановлення факту родинних відносин, визнання незаконним набуття права власності, визнання права власності та скасування державної реєстрації права власності.

На обґрунтування позовних вимог позивач зазначав, що після смерті його батька відкрилася спадщина у вигляді житлового будинку із земельною ділянкою. Позивач проживав разом із батьком і вважав себе таким, що прийняв спадщину, але не зміг оформити спадкові права через розбіжності у написанні прізвища, які

виникли у зв'язку із перекладом прізвища з російської на українську мову при видачі паспорта громадянина України. Вважав свою відмову від прийняття своєї частки у спадщині після смерті батька на користь своєї матері нікчемним правочинном, оскільки дана заява не відповідала його дійсній волі.

Суд першої інстанції встановив факт родинних відносин між позивачем та спадкодавцем ОСОБА_4, визнавши останнього батьком позивача, та відмовив у задоволенні решти вимог. Рішення обґрунтовано тим, що позивач, будучи дієздатним та не маючи психічних розладів, добровільно відмовився від своєї частки у спадщині на користь матері.

Апеляційний суд не погодився з рішенням суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні вимог, рішення суду в цій частині скасував та ухвалив нове рішення, яким визнав незаконним набуття права власності відповідача на житловий будинок, визнав за позивачем право власності на частку цього житлового будинку та скасував державну реєстрацію права власності на спірний житловий будинок за відповідачем. Рішення суду мотивовано тим, що відмова позивача від прийняття спадщини є такою, що не відповідала його волі, а тому цей правочин є нікчемним. Сторони у цій справі мають рівні права на спадщину після смерті спадкодавця як спадкоємці першої черги.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду в частині задоволення позовних вимог, скасував постанову апеляційного суду в цій частині та залишив в силі рішення суду першої інстанції, зазначивши, що позивач відмовився від своєї частки у спадщині після смерті батька на користь своєї матері, відповідача, на підставі нотаріально посвідченої заяви, будучи дієздатним, будь-яких підстав для висновку, що такий правочин, є нікчемним у розумінні ч. 2 ст. 215 ЦК України немає.

Місцевий суд врахував, що проявом доктрини *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки) є те, що якщо особа, яка має суб'єктивне право (наприклад, право власності, право на частку в спільній власності), добровільно висловила безпосередньо або своєю поведінкою дала зрозуміти, що відмовляється від належного їй майнового права, то така особа пов'язана своїм рішенням і не вправі його змінити згодом. Спроба особи згодом здійснити суб'єктивне право суперечитиме попередній поведінці такої особи і має призводити до припинення зазначеного права.

Позивач брав участь у судовому засіданні в Біляївському районному суді Одеської області 09 липня 2013 року, за результатами якого за відповідачем визнано право власності на спірне нерухоме майно, погодився з таким рішенням та в апеляційному порядку його не оскаржував.

Висновки апеляційного суду про те, що відмова позивача від спадщини не відповідала його волі не ґрунтується на обставинах справи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 серпня 2025 року у справі № 496/4088/21 (провадження № 61-11866св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129892710>.

8. Спори, що пов'язані з відшкодуванням шкоди

8.1. Відшкодування майнової та моральної шкоди за втрачене майно, вилучене як речовий доказ у кримінальному провадженні, здійснюється за рахунок Державного бюджету України, а не з рахунку органу досудового розслідування, який порушив правила зберігання такого майна. При цьому держава виступає відповідачем через відповідні органи державної влади, а кошти стягуються безпосередньо з Державного бюджету України

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ГУ Національної поліції в Одеській області (далі – ГУ НП в Одеській області) у справі за позовом ОСОБА_1 до ГУ НП в Одеській області, Приморського відділу поліції ГУ НП в Одеській області (змінив назву на відділ поліції № 2 Одеського районного управління поліції № 1 ГУ Національної поліції в Одеській області), третя особа – ГУ Державної казначейської служби України в Одеській області (далі – ДКС України), про стягнення майнової та моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначала, що під час обшуку у 2017 році було вилучено 52 600 дол. США, які належали її спадкодавцю. Після скасування арешту та ухвали суду про повернення цього майна органи досудового розслідування повернули лише 15 712 дол. США, тоді як решта коштів залишилася неповерненою, частина з них була визнана підробленою та вилучена з обігу. Позивач вважала, що невиконання судового рішення та бездіяльність правоохоронних органів призвели до заподіяння їй майнової та моральної шкоди.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив, мотивуючи тим, що грошові кошти, вилучені як речові докази, всупереч закону у встановлений законодавством 3-денний строк не були передані на зберігання, а тому вимоги позивача в частині стягнення на її користь майнової шкоди у заявленому розмірі підлягають задоволенню. Крім того, враховуючи значний розмір майнової шкоди, тривалий час, протягом якого не виконувалась ухвала про скасування арешту на майно та повернення грошових коштів, суд вважав доведеною заподіяну позивачу моральну шкоду в заявленому розмірі та вважав такий розмір справедливим. Присудженні позивачу грошові кошти суд ухвалив стягнути з рахунків ГУ НП в Одеській області.

Переглядаючи справу в касаційному порядку, Верховний Суд зазначив, що суди дійшли правильних висновків про те, що позивач має право на відшкодування майнової шкоди за вилучене під час обшуку майно, оскільки вилучені грошові кошти

в іноземній валюті не в повному обсязі були повернуті внаслідок порушення правил зберігання такого майна та його подальшого зникнення.

Верховний Суд також погодився із висновками судів про наявність підстав для відшкодування позивачу моральної шкоди у заявленому нею розмірі.

Верховний Суд виснував про наявність підстав для зміни порядку стягнення коштів на відшкодування шкоди, оскільки суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, незважаючи на те, що позивач просила стягнути суми коштів з Державного бюджету України, стягнув їх з рахунків ГУ НП в Одеській області як розпорядника (одержувача) бюджетних коштів.

Суд касаційної інстанції зацентрував, що у разі втрати чи неповернення стороною кримінального провадження вилученого майна, що було визнано речовим доказом, відшкодування завданої шкоди здійснюється безпосередньо з Державного бюджету України, а не з рахунків окремого органу державної влади.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 521/8236/23 (провадження № 61-638св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129553851>.

9. Застосування норм процесуального права

9.1. Грошові кошти є різновидом майна відповідно до глави 13 ЦК України, тому одночасне накладення арешту на рухоме, нерухоме майно та грошові кошти в межах суми позову не є подвійним забезпеченням позову. Такий захід забезпечення позову є обґрунтованим за наявності реальної загрози невиконання або утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову

06 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заявника, в інтересах якої діяв представник адвокат Коваленко А. В., у справі за її заявою в особі представника адвоката Коваленко А. В. про забезпечення позову до подання позовної заяви про стягнення заборгованості, заінтересовані особи: ОСОБА_2, ОСОБА_3.

У справі, що переглядалась, заявник звернувся із заявою про забезпечення позову до подання позовної заяви шляхом накладення арешту на грошові кошти, нерухоме та рухоме майно відповідачів у межах заявленої до стягнення суми.

Суд першої інстанції заяву задовольнив, наклав арешт на майно та рахунки відповідачів у межах заявленої до стягнення суми позовних вимог, обґрунтовуючи свою позицію наявністю підстав для забезпечення позову та необхідністю недопущення неможливості виконання судового рішення у разі його задоволення.

Апеляційний суд скасував ухвалу суду першої інстанції, у задоволенні заяви відмовив, зазначивши, зокрема про те, що накладення арешту як на кошти, так і на майно відповідачів матиме наслідком подвійне забезпечення позовних вимог,

що також суперечить вимогам закону стосовно співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував і залишив в силі ухвалу суду першої інстанції, наголосивши, що арешт грошових коштів і майна відповідачів у межах суми позову не є подвійним або надмірним забезпеченням, оскільки грошові кошти є частиною майна відповідачів, а не окремим видом забезпечення. Застосовані судом першої інстанції заходи забезпечення позову є співмірними із заявленими позовними вимогами та спрямовані на ефективне гарантування їх виконання в майбутньому.

Розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд з урахуванням доказів, наданих позивачем на підтвердження своїх вимог, має пересвідчитися, зокрема, в тому, що між сторонами дійсно виник спір та існує реальна загроза невиконання чи утруднення виконання можливого рішення суду про задоволення позову; з'ясувати обсяг позовних вимог, дані про особу відповідача, а також відповідність виду забезпечення позову, який просить застосувати особа, котра звернулася з такою заявою, позовним вимогам.

Закон не забороняє одночасне застосування кількох заходів забезпечення позову за умови, що вони не перевищують межі забезпечення вимог і не створюють дисбалансу інтересів сторін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 серпня 2025 року у справі № 759/22148/24 (провадження № 61-5613св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129582421>.

9.2. Скасування судом апеляційної інстанції рішення суду першої інстанції та відмова в задоволенні позову з підстав, які не були предметом апеляційного оскарження, є порушенням норм процесуального права, оскільки суд апеляційної інстанції переглядає справу та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції виключно в межах доводів та вимог апеляційної скарги

06 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 адвоката Шевченко А. М. у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Акцент-Банк», третя особа – Голосіївський відділ ДВС у м. Києві Центрального МУ МЮ (м. Київ), про зняття арешту зі спадкового майна (земельної ділянки).

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судове рішення про відмову у задоволенні позову. Судове рішення мотивовано тим, що позивач не повідомив кредитора спадкодавця (ПАТ «Акцент Банк») про відкриття спадщини та не вжив заходів для погашення заборгованості (справа № 380/492/14), попри відомі йому обтяження на майно дружини.

Верховний Суд не погодився з висновками суду апеляційної інстанції, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, вказавши на те, що, скасовуючи рішення суду першої інстанції повністю та відмовляючи в задоволенні позову про зняття арешту зі спадкового майна, з тих підстав, що ОСОБА_1 не повідомив кредитора спадкодавця (ПАТ «Акцент Банк») про відкриття спадщини, попри те, що йому було відомо про наявність реєстрації обтяження на майно дружини, та жодних дій з погашення заборгованості в справі № 380/492/14-ц не вчинив, апеляційний суд вийшов за межі вимог апеляційної скарги.

Апеляційний суд не врахував, що відповідних доводів ПАТ КБ «ПриватБанк» в апеляційній скарзі не наводив, фактично оскаржував рішення суду першої інстанції лише щодо залучення його відповідачем у справі та стягнення з нього судових витрат.

Згідно з ч. 1 ст. 13 ЦПК України суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках.

Відповідно до ч. 1 ст. 367 ЦПК України суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 серпня 2025 року у справі № 940/296/24 (провадження № 61-893св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129526483>.

9.3. Спір, що виникає у зв'язку з ненаданням відповіді на адвокатський запит, поданий адвокатом у межах надання професійної правничої допомоги юридичній особі в господарській справі, підлягає вирішенню за правилами господарського судочинства, оскільки отримання запитуваної інформації є складовою належного виконання адвокатом своїх договірних зобов'язань та реалізації прав клієнта у господарській справі

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу адвоката Золотопупа С. В. у справі за позовом адвоката Золотопупа С. В. до Комунального підприємства виконавчого органу Київської міської державної адміністрації «Київтеплоенерго» (далі – КП «Київтеплоенерго») про зобов'язання надати адвокату інформацію на адвокатський запит.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судове рішення про залишення позову без задоволення, мотивуючи тим, що звернення адвоката з запитом до КП «Київтеплоенерго» здійснюється в інтересах клієнта ТОВ «Леді Плюс». У разі відмови в наданні інформації чи документів порушується право клієнта, а не особисте право адвоката, тому окремий захист прав адвоката у такій ситуації не передбачається.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, судові рішення скасував, провадження у справі закрити з огляду на те, що відповідно до ч. 1 ст. 20 ГПК України цей спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

У цій справі адвокат звернувся із запитом у межах виконання договору про правничу допомогу юридичній особі – учаснику господарського спору.

Предметом спору є обов'язок відповідача надати інформацію на адвокатський запит, який прямо пов'язаний із розглядом справи у господарському суді.

Отримання запитуваної інформації є складовою належного виконання адвокатом своїх договірних зобов'язань та реалізації прав клієнта у господарській справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 757/9390/24 (провадження № 61-14139св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129611578>.

9.4. Укладення договору купівлі-продажу спірного майна не є підставою для залучення нового власника до участі у справі як правонаступника відповідача за ст. 55 ЦПК України. Залучення на стадії апеляційного розгляду особи, яка стала власником спірного майна під час розгляду справи в суді першої інстанції, є недопустимим, оскільки позбавляє її можливості повноцінно реалізувати свої процесуальні права, що можливо лише в суді першої інстанції

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_5 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, правонаступником якої є ОСОБА_5, третя особа – приватний нотаріус Харківського міського нотаріального округу Васікова Л. Є., про визнання недійсним договору купівлі-продажу квартири, витребування майна із чужого незаконного володіння.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалася на те, що вона перебувала в шлюбі з ОСОБА_2, у період якого було придбано 2/3 частки квартири, що є спільною сумісною власністю. Право власності на придбане майно було оформлене на чоловіка. У 2019 році колишній чоловік та його мати продали квартиру без нотаріальної згоди позивача та з порушенням її переважного права на купівлю частки в цій квартирі.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково, витребував з незаконного володіння ОСОБА_4 як добросовісного набувача 1/3 частку квартири.

Після чого ОСОБА_5 як особа, яка не брала участі у справі, оскаржила в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції, зазначаючи про порушення його прав, оскільки він є власником спірної квартири.

Апеляційний суд залучив ОСОБА_5 до участі у справі як правонаступника відповідача ОСОБА_4, мотивуючи тим, що власником спірної квартири після відкриття провадження у справі став він.

Апеляційний суд скасував попередню постанову апеляційного суду та рішення суду першої інстанції, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково, витребував з незаконного володіння ОСОБА_5 як добросовісного набувача у спільну сумісну власність ОСОБА_1 та ОСОБА_2 1/3 частку квартири. У задоволенні позову в іншій частині відмовив.

Верховний Суд не погодився з такими висновками суду апеляційної інстанції, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Правонаступництво – це перехід прав і обов'язків від одного суб'єкта до іншого. При сингулярному правонаступництві переходять лише окремі права чи обов'язки (уступка вимоги, переведення боргу тощо). Процесуальне правонаступництво означає перехід процесуальних прав і обов'язків сторони у справі у зв'язку з вибуттям її з матеріального правовідношення, що підтверджується належними первинними документами.

Укладення договору купівлі-продажу квартири у розумінні ст. 55 ЦПК України не є підставою для заміни сторони у справі.

Залучення нового власника спірного майна як правонаступника на стадії апеляційного розгляду є недопустимим, оскільки позбавляє його можливості реалізувати свої права у повному обсязі, що можливо лише на стадії розгляду справи судом першої інстанції, а не апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 645/668/20 (провадження № 61-13164св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129582427>.

9.5. Якщо стороною у справі є боржник, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, суд за заявою учасника справи або з власної ініціативи невідкладно передає матеріали справи до господарського суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, без закриття провадження у справі

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ПАТ «Банк «Київська Русь» в особі Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Банк «Київська Русь» Рекрут С. В., ТзОВ «Фірма «Консоль ЛТД», ТзОВ «Фірма «Реал Естейт», ОСОБА_2 про визнання недійсним договору, витребування майна з чужого незаконного володіння та скасування реєстрації права власності.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, посилаючись на недоведеність та необґрунтованість заявлених вимог.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, провадження у справі закрити, мотивуючи тим, що спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, оскільки у провадженні господарського суду перебуває справа про банкрутство відповідача, а отже, спір підлягає вирішенню в межах провадження у справі про банкрутство.

Верховний Суд не погодився з висновками суду апеляційної інстанції в частині закриття провадження, ухвалу суду в цій частині скасував, вказавши на те, що у випадку, якщо суд дійшов висновку про те, що спір підлягає розгляду господарським судом у межах справи про банкрутство боржника, суд за заявою учасника справи або ж з власної ініціативи невідкладно передає матеріали справи до належного господарського суду.

При цьому провадження у справі в такому випадку не закривається і право подати заяву про направлення справи за встановленою юрисдикцією позивачу не роз'яснюється, оскільки суд надсилає матеріали справи до господарського суду незалежно від того, чи подав позивач відповідну заяву.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 522/15351/20 (провадження № 61-15792св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129582428>.

9.6. Апеляційний суд не має повноважень закривати апеляційне провадження з підстави неможливості відновлення втраченого судового провадження

13 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 у справі за позовом ОСОБА_1 до Шеківської сільської ради Лубенського району Полтавської області про надання додаткового строку для прийняття спадщини.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Не погодившись з рішенням суду першої інстанції, ОСОБА_3 як особа, яка не брала участі у справі, оскаржила його в апеляційному порядку.

На запит суду апеляційної інстанції надійшла відповідь про знищення справи, у зв'язку з закінченням терміну її зберігання.

Ухвалою апеляційного суду матеріали справи за апеляційною скаргою ОСОБА_3 направлено до суду першої інстанції для вирішення питання про відновлення втраченого судового провадження.

Суд першої інстанції у відновленні втраченого судового провадження у цій справі відмовив.

Справу суди розглядали неодноразово.

Апеляційний суд, застосувавши аналогію закону, на підставі ч. 4 ст. 494 ЦПК України, закрив апеляційне провадження через неможливість перевірити законність та обґрунтованість рішення суду першої інстанції.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу суду апеляційної інстанції скасував, справу передав для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції, зазначивши, що апеляційний суд не наділений повноваженням закривати апеляційне провадження, якщо втрачене судове провадження не відновлено, а застосування судом апеляційної інстанції за аналогією закону ч. 4 ст. 494 ЦПК України є недопустимим.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 серпня 2025 року у справі № 2-1938/07 (провадження № 61-3017св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129611572>.

9.7. При розгляді справи про зміну способу стягнення аліментів, якщо стягувач (дитина) постійно проживає в іншій державі, суд повинен першочергово встановити наявність міжнародної юрисдикції відповідно до положень міжнародних договорів, зокрема Конвенції про міжнародне стягнення аліментів. Якщо рішення про стягнення аліментів вже прийнято в державі постійного проживання стягувача, провадження щодо зміни такого рішення не може бути порушено в іншій державі, доки стягувач продовжує проживати в державі первинного рішення, за винятком випадків, прямо передбачених Конвенцією

27 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 адвоката Чумаченка С. О. у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про зміну способу стягнення аліментів.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, змінив спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду від 08.06.2023 у справі № 522/5021/23, що стягуються в розмірі 1/4 частки від доходу відповідача на користь позивача на неповнолітнього сина, визначивши стягнення аліментів у твердій грошовій сумі,

мотивуючи своє рішення можливістю батька сплачувати такий розмір аліментів, урахуваючи вік дитини (3 роки) та її потреби (харчування, одяг, житло, іграшки, дозвілля), стан здоров'я (порушення розвитку).

Апеляційний суд не погодився з розміром стягнених судом аліментів, зменшив їх суму, мотивуючи тим, що суд першої інстанції при визначенні розміру аліментів не врахував, що обов'язок щодо забезпечення дитини покладається у рівних частинах на обох батьків, а не лише на одного з них.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

За наявності у справі іноземного елемента юрисдикція спору визначається насамперед не правилами національного цивільного процесу, а правилами відповідних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Відповідно до Конвенції про міжнародне стягнення аліментів якщо рішення прийнято в Договірній державі, у якій кредитор має звичайне місце проживання, провадження стосовно зміни рішення або прийняття нового рішення не може бути порушене боржником у будь-якій іншій Договірній державі доти, доки кредитор залишається проживати в державі, де було прийнято рішення.

Порушення правил юрисдикції є обов'язковою підставою для скасування рішення незалежно від доводів касаційної скарги.

У цій справі з березня 2022 року позивач разом з їх спільною з відповідачем дитиною виїхали до Грецької Республіки, в м. Афіни.

У липні 2024 року позивач звернулася до суду першої інстанції Афін Грецької Республіки про тимчасове покладення на неї виключного батьківського піклування над дитиною та стягнення з відповідача тимчасового грошового утримання в розмірі 1 000,00 євро кожного місяця.

30 серпня 2024 року рішенням № 6068/2024 Суду першої інстанцій у складі одного члена суду м. Афіни покладено тимчасово на позивача виключну батьківську опіку над неповнолітньою дитиною. Зобов'язано відповідача сплачувати позивачу, яка здійснюватиме виключну батьківську опіку, тимчасові аліменти на сина у перші 3 дні кожного місяця в розмірі 500 євро, з нарахуванням законних відсотків у разі затримки, з дня сплати до повного погашення.

Однак суди попередніх інстанцій не врахували факт наявності іноземного елемента та не дослідили питання належної юрисдикції спору, що є істотним процедурним недоліком.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 серпня 2025 року у справі № 522/22628/23 (провадження № 61-5866св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129836116>.

10. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС

10.1. При розрахунку заборгованості зі сплати аліментів державний виконавець має враховувати лише ті платежі, призначення яких дозволяє ідентифікувати грошові кошти як аліменти. Факт здійснення боржником грошових переказів на користь стягувача без конкретизації їх призначення як аліментів не може автоматично вважатися сплатою аліментних зобов'язань, навіть за відсутності інших боргових зобов'язань між сторонами

05 серпня 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії державного виконавця Подільського ВДВС у м. Кропивницькому Південного МУ МЮ України (м. Одеса) Короба І. С., боржник – ОСОБА_2.

На обґрунтування вимог заявник зазначала, що під час розрахунку заборгованості зі сплати аліментів на утримання їх спільного сина державним виконавцем враховано сплачені боржником у спірний період суми, як такі, що є добровільною сплатою аліментів. Вважала такі дії державного виконавця неправомірними, адже зазначені суми не могли бути ним зараховані як сплата заборгованості за аліментами, оскільки грошові перекази, які боржник здійснював на її рахунок, перераховувалися з метою понесення нею витрат на забезпечення агротехнічного процесу з обробки належної боржнику земельної ділянки.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні скарги відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що інші боргові зобов'язання, окрім аліментних, у боржника перед стягувачем відсутні. Посилання стягувача на те, що кошти, сплачені боржником за наданими квитанціями, були витрачені нею на обробіток його земельної ділянки, відхилені, оскільки лише одна квитанція підтверджує сплату з рахунку, зазначеного стягувачем як рахунок для аліментів, і стосується лише сплати земельного податку за боржника.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, судові рішення скасував, ухвалив нове судове рішення про часткове задоволення скарги, зазначивши, що суди не звернули уваги на те, що лише дві квитанції містять призначення платежу, яке дозволяє ідентифікувати грошові кошти як такі, що спрямовані на сплату аліментів, а інші квитанції посилання на аліменти у призначенні платежу не містять. У призначенні платежу у зазначених квитанціях зазначено: «переказ власних коштів», що не дає можливості ідентифікувати грошові кошти як такі, що спрямовані на сплату аліментів.

Верховний Суд виснував, що суди зробили помилкові висновки про відсутність підстав для задоволення скарги та задовольнив скаргу на дії державного виконавця частково, зазначивши, що при розрахунку заборгованості зі сплати аліментів державний виконавець може зараховувати як добровільну сплату аліментів лише ті

платежі, в яких чітко визначено призначення платежу як аліменти чи борг на утримання дітей. Грошові перекази з призначенням «переказ власних коштів» без додаткової конкретизації не можуть бути автоматично зараховані як сплата аліментів, навіть за відсутності інших боргових зобов'язань між сторонами.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 серпня 2025 року у справі № 390/2379/24 (провадження 61-7389св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129373461>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за серпень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2025. – 35 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)